

ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ МОВЛЕННЄВИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мовленнєвий розвиток відіграє особливу, якщо не основну, роль у становленні особистості дитини дошкільного віку. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні комунікативна компетенція передбачає сформованість усіх видів компетенції, а саме: *фонетичної, граматичної, лексичної, діалогічної, монологічної.*

Піклуючись про розвиток і збагачення комунікативних навичок дошкільника, необхідно, в першу чергу, створювати умови для розвитку мовлення, який неможливо здійснювати поза сферою спілкування дитини з однолітками та дорослими. Вікові особливості розвитку передбачають паралельне становлення мовлення та комунікативної діяльності дошкільників. Можемо зробити висновок, що виникнення мовлення у дитини можливе лише за умови, коли дорослий спеціально організовує мовленнєве спілкування з нею. Тому педагог має володіти професійними вміннями й навичками мовленнєвого спілкування з дітьми.

Розвиток мовлення і спілкування забезпечується завдяки комунікативному підходу до розвитку мовлення дітей, а саме:

- створенню умов для спілкування на заняттях;
- засвоєнню мови під час мовленнєвого спілкування;
- ознайомленню дітей з нормами та правилами повсякденного спілкування;
- розвитку мовленнєвого спілкування як діяльності;
- організації навчання способів спілкування в умовах життєдіяльності дитини [1].

У зв'язку з цим особливого значення набуває організація активної мовленнєвої практики в усіх сферах життєдіяльності дитини під час перебування в закладі дошкільної освіти і цілеспрямоване керівництво спілкуванням малюків у повсякденному житті та в спільній діяльності.

Педагог, будуючи свої відносини з дітьми, конструє і виразні засоби комунікативного впливу на них. У педагогічному спілкуванні найбільш функціонально навантаженими є: *повідомлення, розповідь, пояснення, спонування,*

запитання, доказ, заперечення, навіювання, переконання, схвалення, несхвалення.

Існує тісний зв'язок між стилем спілкування вихователя, рівнем комунікативних умінь і формами звертання до дітей. Педагогам **демократичного стилю** притаманний високий рівень комунікативних умінь. Вони використовують різноманітні позитивні оцінки, побажальні форми звертання, добирають зменшувально-пестливі форми дитячих імен. Вихователь **авторитарного стилю** схильний до упереджувальних негативних оцінок загального плану, нетактовних висловлювань,

злостивих форм звертання [3].

До **оптативних** (побажальних) форм звертання належать: *порада, пропозиція, прохання.* До **імперативних** (категоричних) форм – *розпорядження, вказівка, наказ.*

Оціночні висловлювання вихователя за формою поділяються на **позитивні** (похвала, згода, схвалення) та **негативні** (присоромлення, осуд, подив). Окрема група – **суворі** оцінки (погроза, докір, обурення).

Існує певна класифікація **мовленнєвих функцій** вихователя:

- *Мотиваційно-стимулювальна функція* (заохочення, порада, прохання, пропозиція, запрошення).
- *Функція організації та регуляції діяльності* (запитання, спонування, інструкція, дозвіл).
- *Функція національно-культурного зразка мовленнєвої комунікації* (зразок розповіді й діалога).
- *Функція навчального спрямування й зворотнього зв'язку* (розповідь, підказка, пояснення, запитання, повторення).
- *Контрольно-оцінна функція* (запитання, виправлення, вимога).
- *Емоційно-оцінна функція* (схвалення, позитивна оцінка, підбадьорювання, згода) [2].

Зупинимось на різновидах позитивних оцінок, які повинні посідати чільне місце у діяльності вихователя.

Схвалення – орієнтація на особистість малюка в цілому, загальна позитивна оцінка особистості

дитини, а не тільки конкретного успіху.

Згода – використання з метою надати дитині впевненість у правильності власних дій та стимулювання подальшої діяльності.

Підбадьорювання – емоційна підтримка вихованця, якої потребують, в першу чергу, невпевнені в своїх діях діти. Важливо показати дитині, в чому полягає її успіх.

Позитивна випереджальна оцінка – націлення на успіх у діяльності та позитивні зміни у поведінці дитини [2].

Мовлення педагога, за твердженням В.О. Сухомлинського, – найважливіший педагогічний інструмент, який є засобом здійснення педагогічного спілкування. **Педагогічне мовлення** виконує наступні функції:

- дидактичну
- виховну
- організаторську
- експресивну
- етичну
- естетичну
- впливову

Особливе місце в педагогічному мовленні належить духовності, духовній ролі слова у діяльності педагога. Василь Сухомлинський писав: «Слово – найтонше доторкання до серця, воно може стати ніжною і запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножом, і розжареним залізом, і брудом. Мудре і добре слово дає радість, а нерозумне і зле, необдумане і нетактовне приносить біду. Словом можна вбити і оживити, поранити і вилікувати, викликати усмішку і сльозу, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати силу душі...» [4].

Духовність педагогічного мовлення – це зваженість кожного слова педагога, адресованого дитині. Вихователь закладу дошкільної освіти, як ніхто інший, повинен керуватися принципом «не зашкодь», тому що має справу з дитячою душею. Кожне вимовлене дорослим слово має бути зваженим і націленим на позитивний вплив, на користь вихованцеві. А це неможливо без любові педагога до дітей. Тільки за такої умови знаходяться потрібні слова та інтонації, обираються правильні форми спілкування. Без духовності не може існувати педагогічне мовлення.

Мовлення вихователя як за змістом, так і за мовним оформленням має бути доступним дитині, відповідати її віковій категорії. У середній і старшій групі дитячого садка вихователь, спілкуючись з дітьми, налагоджує контакт, розширює дитячий кругозір, підтримує їх ініціативу, розвиває самостійність у побудові мовлення.

У повсякденній діяльності дошкільного закладу використовуються *індивідуальні та колективні бесіди*. *Індивідуальні* бесіди ефективно працюють із сором'язливими та замкненими дітками, створюючи сприятливу атмосферу та заохочуючи до спілкування. З ними варто

розмовляти частіше і за будь-якої нагоди: малює – розпитати про малюнок, грається – поговорити про іграшку, сумує – відволікти веселою розповіддю. Але вихователь повинен вести себе тактовно, не настійно втручатись, а лагідно приєднуватися до діяльності малюка. Проаналізувавши індивідуальні особливості дитини, її інтереси та захоплення, педагог обирає тему розмови та створює спеціальні умови, використовуючи м'які інтонації, посмішку, комунікативні жести й слова.

Під час *колективних* діалогів вихователь організовує спілкування між дітьми, вчить їх чути один одного, не перебивати, поважати співрозмовників. Обов'язковою є зацікавленість вихователем темою розмови, щоб у дітей виникло бажання ділитися своїми враженнями, почуттями. Педагогу треба вміти слухати та бути готовим відповісти на дитячі запитання, вміти обговорювати та приймати дитячі пропозиції.

Вихователь дитячого садка організовує невимушене спілкування з дошкільнятами як у повсякденному житті, так і на заняттях. Для цього він повинен створити умови для природнього і спонтанного діалогу, щоб діти висловлювали свої почуття та емоції. Важливо сприймати малюків у розмові як рівноправних партнерів, емпатійно розуміти їх інтереси та потреби.

Отже, вихователь створює умови для комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини, стимулює її до активності. Але варто зазначити, що домінування мовленнєвої активності педагога виховує пасивність у дошкільників. Доцільно створювати педагогічні провокації, які змусять дитину висловити та відстояти свою власну думку. Навіть добре, коли вона буде відмінною від вихователя. Такі ситуації збагачують соціально-комунікативний досвід дітей, формують мовленнєвий етикет та виховують толерантність. Головне завдання педагога – розвинути у дитини потребу, інтерес та здатність до спілкування; до пізнання світу і себе в цьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упоряд.: О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, Л.В.Куземко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2021. – 240с.
2. Крутії К.Л. Створення мовленнєвого середовища: Теоретичні засади і практична реалізація. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС.ЛТД», 2001. – 164с.
3. Луценко З.І. Педагогічний стиль мовлення.// Дошк.виховання. – 2000. - №1. – С.9-10
4. Піроженко Т.О. Мовленнєве зростання дошкільника. – К.; Грайлик, 1999. – 38с.
5. Сухомлинський В.О. Вчити вчитися // Вибрані твори в п'яти томах /В.О.Сухомлинський. – К.:Радянська школа, 1977. – Т.5. – С.426-436.